

MADANIY O'ZIGA XOSLIKNI SAQLASH, MADANIYATLARARO MUHITIDA BO'LISH

Abduvosid Orifjonov

Andijon Davlat Chet Tillari Instituti talabasi.

Yakubova Muhlisa

Andijon Davlat Chet Tillari Instituti talabasi.

Abstract; Cultural identity is a human's values that have been preserved and developed since the distant past. If a state or society loses its culture, it loses its identity, history and future. Unfortunately, the Western imitation, which has become the dream of many people, causes the mixing of cultures in the Central Asian countries and harms the inherent values.

Абстрактный; Культурная идентичность – это ценности человека, сохранившиеся и развитые с далекого прошлого. Если государство или общество теряет свою культуру, оно теряет свою идентичность, историю и будущее. К сожалению, западное подражание, ставшее мечтой многих людей, вызывает смешение культур в странах Центральной Азии и наносит ущерб исконным ценностям.

Anatatsiya; Madaniy o'ziga xoslik insonning uzoq o'tmishidan beri saqlanib va rivojlanib kelayotgan qadriyatlaridr. Agar davlat yoki jamiyat o'z madaniyatini yo'qotar ekan o'zligidan tarixidan va kelajagidan ayriladi. Afsuski ko'plab insonlarning orzusiga aylangan g'arbona taqlid Osiyo davlatlarida madaniyatlar aralashuvini kelib chiqaryabdi va o'ziga xos bo'lgan qadriyatlarga zarar yetkiziyabdi.

Kalit so'zlar; madaniyat, urf-odatlar ,taqlid, milliylik, din, e'tiqod, Antropologiya, Identifikatsiya,

Madaniy o'ziga xoslik bu bir guruh insonlarning urf odatlari, milliy qadriyatlarini, o'sha guruhning o'zigagina xos bo'lgan bir qancha odatlar jamlanmasidir va albatta madaniyatlar turli xil bo'ladi, bir biridan farq qiladi. Madaniyat insonning ichki va tashqi dunyosi chunki u diniy e'tiqot va bir qancha yillardan beri meros bo'lib kelayotgan urf odatlardir. U inson faoliyati va shu faolliyatning ahamiyatini belgilovchi ramziy qurilmalar va asarlar majmuidir. Madaniyat musiqa, adabiyot, badiiy tasvir, me'morchilik, teatr, kinematografiya, turmush tarzi kabi faoliyatlarda namoyon bo'lishi mumkin. Antropologiyada „madaniyat“ atamasi ostida mahsulotlar va ularni ishlab chiqarish, estetik ma'no berish, hamda shu jarayonlarga bog'langan ijtimoiy munosabatlar tushuniladi. Bu ma'noda madaniyat o'z ichiga san'at, fan va ma'naviy tizimlarni oladi. Madaniyat — jamiyat, inson ijodiy kuch va qobiliyatlari tarixiy taraqqiyotining muayyan darajasi. Kishilar hayoti va faoliyatining turli ko'rinishlarida, shuningdek, ular yaratadigan moddiy va ma'naviy boyliklarda ifodalanadi.[1.5] Bir nechta mualliflarning fikriga ko'ra, shaxsiyatning konstruksiyasi shaxs va jamiyat o'rtasida yaratilgan dialektika tufayli paydo bo'ladi. Madaniyatni tushunish uchun kollektiv obraz zarur bo'lsa-da, o'ziga xoslik har bir inson o'zi belgilaydigan tomonlarni bilish uchun amalga oshirishi kerak bo'lgan ichkilashtirish va individuallik jarayoni tufayli quriladi. Shuningdek, madaniy o'ziga xoslik nafaqat alohida hodisa sifatida o'rganilishi, balki boshqa o'ziga xosliklarga qarshi chiqish sifatida ham paydo bo'lishi mumkinligi aniqlandi. Binobarin, ba'zi madaniy identifikatsiyalar boshqalarga qarama-qarshi ravishda aniqlanishi mumkin. Bu shuni anglatadiki, ma'lum bir jamoaning ma'lum bir guruhi, odatda, boshqa madaniyatlar yoki boshqa jamiyatlar bilan mavjud bo'lgan farqlarni ta'kidlash orqali o'zini belgilaydi. Agar ta'lim va ba'zi muassasalar orqali nazorat qilinmasa, madaniy o'ziga xoslik zararli bo'lishi mumkin, chunki ular ksenofobiya yoki boshqa turdagi kamsitishni kuchaytirishi mumkin; Bu millat rivojiga ta'sir qiladi va odamlarga zarar etkazadi. Biroq, yaxshi rivojlangan madaniy o'ziga xoslik jamiyat uchun juda ko'p foyda keltiradi.

“Identifikatsiya” so'zi lotincha so'zdan kelib chiqqan shaxsiyat, va ba'zi bir shaxslar guruhini inson guruhlarining qolgan qismidan belgilaydigan yoki farq qiladigan xususiyatlar va elementlar to'plamini bayon qilish uchun ishlatiladi.[3.5]

Madaniy o'ziga xoslik shaxs faoliyat ko'rsatadigan muhit hamda uning tarixiy va madaniy konteksti ta'sirida kuchli xarakterlanadi. Masalan, evropaliklar tomonidan ushbu hududlarni bosib olish sodir bo'lmaganida Amerika qit'asi bir xil bo'lmaydi. Lotin Amerikasining madaniy o'ziga xosligi ushbu kashfiyotning noto'g'ri tanlanganligi bilan ajralib turadi. Madaniy o'ziga xoslik ko'p madaniyatli va xilma-xil tushuncha sifatida. Madaniy o'ziga xoslik boshqa toifalarga bo'linishi mumkin, ular orasida shaxsiy, jamoaviy va gender o'ziga xoslik, boshqalar qatorida.[3.12]

Boshqacha qilib aytganda, madaniyatlarning o'ziga xosligiga boshqa barcha o'ziga xosliklar ta'sir qiladi; Shu sababli, ushbu kontseptsiya muhokama qilinganida yoki o'rganilganda, odatda plurikulturatsiya va ko'p qirralilik kabi boshqa ta'riflar bilan bog'liq. Xuddi shunday, madaniy o'ziga xoslik har bir insonni tashkil etadigan individual farqlarga qaramay, ijtimoiy aloqalarni o'rnatish bilan tavsiflanadi. Ushbu kontseptsiya jamiyat ichida qarindoshlik munosabatlarini o'rnatishga imkon beradi, buning natijasida nafaqat tegishli bo'lish hissi, balki guruh a'zolari orasida tanish va hamdardlik paydo bo'ladi.

Madaniyatga qiziqish orqali tarixni saqlab qolish.

Madaniy o'ziga xoslik jamiyatlarning tarixini saqlab qolishga yordam beradi, xususan savodli bo'lganlar, chunki ular yozma so'zlar orqali faktlarni qayd etadilar, chunki guruhlar an'analar, qadriyatlar va o'z ichiga olgan xalqlarning xotirasini himoya qilish zarurligini his qiladilar. dinlar, boshqa jihatlar qatorida. Madaniy o'ziga xoslikni saqlab qolish uchun shaxslar folklor va urf-odatlarining ahamiyati nima uchun muhimligini bilishlari kerak: bularni bilish va anglash orqali inson o'z madaniyati va millati bilan yanada samarali bog'lanishi mumkin. Madaniy o'ziga xoslik, uning nomidan ko'rinib turibdiki, homiladorlikning mumkin bo'lishi uchun

ikkita asosiy elementni talab qiladi: o'ziga xoslik va madaniyat. Ushbu hodisalar tufayli aniq ta'rifni yaratish mumkin. Ushbu ikki jihatni rivojlantirish uchun ham individual, ham jamoaviy o'zaro munosabatlar zarur. Shaxsiyat, madaniyat va inson Madaniyatga kelsak, u har qanday jamiyatdagi asosiy ustunni ifodalaydi, unga tarixiy kontekst, empirik yoki aniq ishlab chiqish va ramziy ta'sir o'tkazish zarur. Madaniyat nasldan naslga og'zaki va yozma adabiyot orqali etkaziladi, bu esa jamoalarning ijtimoiy-madaniy asoslarini yaratishga imkon beradi.[2,3,4,7]

Madaniyat sohasidagi globallashtirish jarayonlari bilan bir qatorda, jahon hamjamiyatining madaniy tizimlarning ajralishi asosida unchalik sezilmaydigan qutblanishi ham kuzatilmoqda. Progressivlar tobora tez rivojlanmoqda, regressivlar esa ortda qolmoqda va birinchisiga nisbatan ko'proq negativizmga tushib qolmoqda. Tadqiqotchilar buning uchun mexanizmlar va rag'batlarni tobora kamroq iqtisod va siyosat sohalarida topmoqdalar. Shunday qilib, islomning ekstremistik tarmoqlari va jahon tsivilizatsiyasi o'rtasidagi qarama -qarshilik deyarli butunlay madaniyat sohasida ro'y beradi. Yaqinda global rivojlanish jarayonidan ajratilgan mintaqalarda madaniy ta'sir tobora ko'proq sezilmoqda. G'arb mamlakatlarida madaniy evolyutsiya doimiy ravishda o'sib borayotgan aholini qamrab oladi. Neofitlar orasida aksariyatini yosh qizlar tashkil qiladi. Ular tezda tug'ilish mashinasi sifatida harakat qilish va ta'lim va madaniy jarayonlarda ishtirok etish mos kelmasligini tushunishadi. Yosh ayollarning madaniy va ma'rifiy darajasining oshishi tug'ilishning keskin pasayishiga olib keladi va bugungi kunda hech bir rivojlangan mamlakat mahalliy aholini ko'paytirmaydi. Ish joylarini to'ldirish uchun, ayniqsa past malakaga ega bo'lganlarni, madaniy rivojlangan mamlakatda hayotga tayyor bo'lmagan o'nlab, keyin esa yuz minglab muhojirlarni olib kelish kerak. Oxir -oqibat, bular jamiyatdagi ijtimoiy -madaniy jarayonlarning tabiatini (Frantsiya, Germaniya, Amerika Qo'shma Shtatlari) keskin o'zgartiradi va mamlakatning qiyofasini o'zgartiradi. Insoniyat jamiyati tarixini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, madaniyatning mavjudligi va yanada rivojlanishining eng muhim shartlaridan biri

odamlar o'rtasida ma'naviy qadriyatlar almashish imkoniyatidir. Har bir yangi avlodda inson faqat insoniyatning madaniy boyligini o'zlashtirishi natijasida shaxsga aylanadi. Shaxs boshqa odamlar bilan muloqotda va madaniy qadriyatlarni anglashda shakllanadi. Bu jarayonlar axborotni uzatish va qabul qilish, uni talqin qilish va assimilyatsiya qilish, ya'ni muloqot asosida sodir bo'ladi. Madaniyat mavjud bo'lgan vaqt mobaynida rivojlanishni tezlashtiruvchi oltita kuchli impuls oldi: birinchidan, inson nutqining paydo bo'lishi; ikkinchisi - odamning o'zi bilan bevosita aloqada bo'lmagan boshqa odamlar bilan muloqot qilishiga imkon beradigan yozuvning paydo bo'lishi; uchinchisi - kitob bosib chiqarishni rivojlantirish, bu ko'pchilikka bilim olish va shu orqali madaniyatga qo'shilish imkoniyatini berdi; To'rtinchisi - televizorning tarqalishi, ixtirolar bilan birga (sun'iy yo'ldosh va kabel televideniya, videoregistratorlar va telefakslar, video matnlar va video telefonlar) va beshinchisi - uyali aloqa, peyjerlar va ayniqsa Internet tarmog'i, butun insoniyatga imkoniyat yaratdi. sayyoramizda sodir bo'layotgan tarixiy va madaniy jarayonning bevosita guvohi va ishtirokchisi bo'lish.

Oxirgi madaniy ta'sirning oltinchi manbai - turizm sanoatining misli ko'rilmagan kengayishi. Madaniyatning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadigan bu ta'sirlarning barchasi, qaysidir ma'noda, axborot o'zaro ta'siri, madaniyatlararo muloqot bilan bog'liq.[4.32]

Madaniyatlararo muloqot - turli etnik yoki milliy guruhlar o'rtasida to'g'ridan - to'g'ri yoki bilvosita aloqalar natijasida madaniyatlarning axborot o'zaro ta'siri.

Bu aloqalarni amalga oshirish mumkin: turli etno-milliy guruhlariga mansub shaxslarning bevosita yuzma-yuz uchrashuvlari orqali; bilvosita, qo'lda yozilgan yoki bosma hujjatlar yordamida (xatlar, qo'lyozmalar, kitoblar, yozuvlar) yoki ikonografik materiallar bilan tanishish (chizmalar, fotosuratlar, filmlar va televizion suratga olish); etno-milliy guruhning hayot jarayonida qilingan yoki ishlatilgan narsalar bilan tanishish orqali, guruhning yashash joyida ham, boshqa joylarda ham harakat natijasida tugagan narsalar bilan tanishish. Zamonaviy ilmiy va o'quv

adabiyotlarida "madaniyatlararo muloqot" atamasi deyarli barcha etnik guruhga mansub shaxs boshqa guruh odami bilan aloqalarning birining harakatlanishi natijasida shaxsiy aloqaga kirgan hollarda qo'llaniladi. Bunday yondashuv bilan boshqa madaniyat haqidagi tasavvurni olishning manbai faqat shaxsning bevosita kuzatilgan xatti -harakati va nutqi bo'lib, u boshqa madaniyatni ozmi -ko'pmi etarli darajada tushunish uchun etarli asos bo'la olmaydi. Shu ma'noda, boshqa mamlakatga sayyohlik sayohati madaniyatlararo muloqotdan ko'ra ko'proq yoki kamroq. Boshqa madaniyat haqida to'liq tasavvurga ega bo'lish uchun boshqa mintaqalarda sodir bo'layotgan jarayonlar to'g'risida tizimli xabardor qilish zarur. Bunga faqat doimiy muxbirlar yordamida boshqa mintaqalarda sodir bo'layotgan jarayonlar haqida muntazam xabar berish orqali erishish mumkin. Aynan mana shu mexanizmni amalga oshirish orqali madaniyatlararo eng to'liq va keng qamrovli aloqa amalga oshiriladi. Madaniyatlararo muloqot jarayonining yana bir varianti qabul qiluvchi mamlakatdan ko'chirilganlar guruhi donor mamlakatga kelganida sodir bo'ladi. Oddiy ma'noda bular muhojirlar. Bunday holda, biz "madaniyatlararo muloqot" ning buzilgan versiyasi bilan shug'ullanmoqdamiz, chunki ko'chirilganlar na qabul qiluvchi mamlakat madaniyatining odatiy vakillari, na uning to'liq tashuvchilari. Boshqa tomondan, donor mamlakatda ular qabul qiluvchi mamlakat madaniyati bilan emas, balki aborigenlarning yangi kelganlarga munosabati bilan duch kelishadi. Bunday aloqa mexanizmini hech qanday tarzda "madaniyatlararo muloqot" deb ta'riflab bo'lmaydi. To'g'ri o'rganilmagan uzoq ijtimoiy-madaniy, falsafiy va tashkiliy-amaliy muammolar yangi aloqa vositalarining tarqalishi bilan bog'liq. Bu mablag'lar tarixiy jihatdan qisqa vaqt ichida hayotning deyarli barcha sohalarini bosib oldi, jamiyat ular bilan bog'liq imkoniyatlar va ular keltirib chiqaradigan xavf -xatarni hali anglay olmadi. Texnologiyalar va kuchli axborot oqimlari yordamida amalga oshirilayotgan keng omma madaniyatini tanishtirish, nafaqat alohida mamlakatlar, balki jahon sivilizatsiyasi miqyosida yagona audiovizual madaniyat muhitini shakllantirish, tubdan o'zgarishga olib keldi.

jamiyat. Yangi axborot texnologiyalari tufayli ish, kundalik hayot, hordiq, ta'lim va kundalik muloqot jarayonlarida madaniyatlararo o'zaro ta'sirning barcha xususiyatlari ko'z oldimizda o'zgarib bormoqda.

Xalqaro muloqotning ijtimoiy-madaniy rolini baholashda mamlakatimizda ham, chet elda ham tadqiqotchilar o'rtasida birlik yo'q. Ba'zi tadqiqotchilar muloqotdan foydalanishning boy usullarini g'ayrat bilan ro'yxatlaydilar va ularni mutlaqo yangi deb hisoblaydilar, shu bilan birga odamlar o'rtasidagi muloqot hamma davrlarda mavjud bo'lganligini va bizning davrimizda uni amalga oshirishning yangi texnik vositalari paydo bo'lganini va bunga olib kelmaganligini ta'kidlaydilar. mutlaqo yangi narsa. Boshqalar muloqotning ayrim turlariga bo'rttirib e'tibor berishadi, bu esa "to'g'ri insoniy" omilning madaniyatdagi rolini etarlicha baholamaslikka, muloqotning mohiyati va ma'nosi haqidagi savolni uning shakli va mexanizmlari haqidagi savolga almashtirishga olib keladi.[5.13,16]

Hozirgi payitda ko'pgina insonlar ayniqsa yoshlar orasida o'ziga xos madaniy bo'lgan, harakatlarida milliylikni ko'rsatib bera oladigan insonni uchratish qiyin masalaligi aniq ko'rinib turibdi. Ularning tashqi ko'rinishi, odatlari , musiqa va raqslarida hatto orzu-maqсадlaridaham boshqa millatlarga bo'lgan kuchli taqlidi barchamizga ayon.

Oldingi yillarda chet elga chiqib uzoq vaqt davomida yashagan odamlardagina bu taqlid ko'rinib turardi. Lekin hozir texnologiyalar davrida yashaganimiz sababli madaniyatlar o'rtasidagi muhit barqarorlashishi, ko'plab davlatlarning odatlari madaniyati haqida keng ma'lumotga ega bo'lishimiz ko'rishimiz mumkin. Aynan shu narsa yoshlar orasida taqlidning keng yoyilishiga sabab bo'lmoqda. Masalan ularning soch turmaklari , kiyimlari , bazmlarda o'yinga tushayotgan musiqalari, internet tarmoqlarda barcha yoshlar tomonidan katta qiziqish bilan kuzatilayotgan mashhur insonlarga bo'lgan taqlid orqali o'zgarib bormoqda. Bu kenggayib ota-ona bilan farzand o'rtasidagi muomalada o'zaro hurmatni , qarindoshlar bilan qilinadigan oldi-berdini, aka-uka o'rtasidagi mehr-

oqibatni ,er va xotin o'rtasidagi sadoqatni o'zgarib borishiga olib kelmoqda. Buning eng katta yomon omillaridan biri ,hozirgi kunda bizga kirib kelayotgan madaniyat bizning dinimizdagi tushunchalar bilan mutlaqo qarama qarshiligida. Bu dinimizga katta havf tug'dirishi mumkin.

Bunday madaniyatlar aralashuvida men butunlay yoshlarni aybdor qilish xato deb hisoblyman. Balki biz ularga o'z madaniyatimiz, milliyligimizni dinimizda belgilangan qonun-qoidalarni turmush tarzimizda ko'rsatib bera olmaganligimiz va ularda shu narsalarga muhabbat uyg'ota olmaganligimizda deb o'ylayman. Inson albatta qaysidir mashhur insondek bo'lishga,unga o'xshashga harakat qiladi.

Bugungi yoshlarimiz yod bo'lgan madaniyatga va odatlarga ergashmaslik uchun ularga vatanimizdagi mashhur , milliy bo'lgan odatlar va axloqlarni o'zida mujassam qilgan insonlarni tanitishimiz kerak, shundagina ular yevropaga bo'lgan taqlidi bartaraf bo'ladi. Masalan o'qtuvchi Muhammad Ali Eshonqulov, tadbirkor Rustam Rahmatov va Anvar Abduqayum, IDP asoschisi Umidjon Ishmuhammedovlar bilan yoshlar o'rtasida jonli uchrashuvlar o'tkazishimiz va madaniyatimizni milliyligimizni ko'rsatuvchi ommaviy tadbirlar ,shunga o'xshash boshqa ko'plab loyihalar tuzishimiz lozim bo'ladi. Aks holda yoshlarni qo'ldan boy beramiz va kelajagimizni yoqotamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

uz.m.wikipedia.org

Peter Berry. 19 iyul 2021

Madaniy o'ziga xoslik: xususiyatlari, elementary,shakllanishi, yo'qolishi

Madaniyatlararo muloqot. Madaniyatlararo aloqa tushunchasi

<https://uz.warbletoncouncil.org/identidad-cultural-235>

<https://begemottic.ru/uz/dancing/mezhkulturnaya-kommunikaciya-ponyatie-mezhkulturnoi-kommunikacii-mezhkulturnoe-obshchenie.html>

uz.m.wikipedia.org